

DOI [https://doi.org/10.58442/2218-7650-2024-28\(57\)-39-51](https://doi.org/10.58442/2218-7650-2024-28(57)-39-51)
УДК 378:373.5.091.12.011.3-051:[30+94].011.2:001.891

Боровик Андрій Олександрович,
здобувач вищої освіти рівня доктор філософії
кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-2674-6495>
osvita.lublin@gmail.com

КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ СФОРМОВАНОСТІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті на основі аналізу наукової, методичної літератури та практичного досвіду підготовки майбутніх вчителів історії охарактеризовано підходи до визначення поняття «дослідницька компетентність», охарактеризовано оптимальні шляхи її формування у майбутніх вчителів історії. Визначено поняття «дослідницька компетентність» майбутнього вчителя історії ґрунтується на траєкторії індивідуального та професійного розвитку вчителя, що в свою чергу відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією наукових досліджень та системного залучення здобувачів освіти до виконання науково-дослідницьких проєктів у межах дисципліни». Здійснено аналіз наукових підходів щодо визначення структурних компонентів дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки. Розкрито актуальність проблеми формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки. Обґрунтовано та доведено, що компетентнісний підхід в освіті дозволяє розглядати дослідницьку компетентність як ключову складову професіоналізму вчителя. Уточнено структуру дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії, яка включає в себе такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, процесуально-діяльнісний, інформаційно-комунікаційний, комунікативний, особистісно-творчий, професійно-рефлексивний. Розкрито змістову складову компонентів та рівнів сформованості

дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: компетентність; дослідницька компетентність; фахова підготовка; учитель історії; компоненти; рівні.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми / Statement of the problem. Компетентність вчителя є одним з основних елементів, які формують якість освіти для дітей та молоді. Бути компетентним вчителем означає мати відповідну підготовку щоб працювати за цією професією.

Характерною особливістю сучасного аналізу різних професій і видів діяльності є використання поняття компетентності. Саме компетенції визначають кваліфікацію людей різних професій, і вони є своєрідною гарантією професійно зробленої роботи та досягнення успіху. Отже, використання компетентнісного підходу у фаховій підготовці майбутніх фахівців займає важливу позицію.

Сьогодні, вчитель поряд із багатьма іншими професійними здібностями має володіти навичками які передбачають сформованість умінь «застосовувати наукові методи пізнання, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати й тлумачити результати, створювати моделі та визначати їхню дієвість». [5]

Тобто «...одним із провідних компонентів у структурі підготовки майбутнього педагога має стати дослідний компонент, який є основою формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії» [1]. Особливого значення, в цьому аспекті, набувають дослідницькі вміння й навички під час роботи зі здобувачами освіти. Крім того, дослідницька компетентність дає змогу вчителю стати більш гнучким у парадигмі власних професійних обов'язків, конкурентоспроможним, допомагає бути більш успішним у подальшому соціальному та професійному житті, що й визначає значимість її формування.

З огляду на викладене вище, виникає потреба у подальшому дослідженні окресленої теми, зокрема необхідність дослідження структурної складової дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії крізь призму відповідних компонентів.

Аналіз (основних) останніх досліджень і публікацій / Analysis of (major) recent research and publications. Питання присвячені проблемі формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки завжди були в полі зору багатьох науковців, зокрема:

окремі питання науково-дослідної роботи, як необхідного елементу підготовки майбутнього вчителя висвітлено у працях М. Князян, Т. Сорочан та ін.; формування дослідницьких умінь у майбутніх фахівців представлено у роботах І. Драч, Л. Козак, В. Литовченко та ін.; окремі аспекти формування дослідницької компетентності майбутніх спеціалістів знайшли відображення у працях Н. Бібік, І. Бега, О. Бондаревської, Л. Ващенко, О. Дубініної та ін.; проблеми, які стосуються розвитку та компетенцій сучасного вчителя досліджено у працях зарубіжних науковців, а саме: D. Grimes, H. Stuart, J. Griffiths, P. Ziólkowski, W. Strykowski, S. Śliwa, K. Chałas, S. Dziekowski, W. Starnawski.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою нашого дослідження передбачено на основі аналізу наукової та методичної літератури здійснити характеристику підходів до визначення поняття «дослідницька компетентність», охарактеризувати оптимальні шляхи її формування у майбутніх вчителів історії та визначити структуру дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії крізь призму відповідних компонентів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

- здійснити аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми;
- уточнити понятійний апарат дослідження;
- визначити критерії та показники оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ / THEORETICAL FRAMEWORK

Відповідно до окресленої проблеми нашого дослідження уточнимо сутність поняття «дослідницька компетентність вчителя історії».

На думку українських вчених «дослідницька компетентність вчителя» полягає в «спрямованості його зусиль на розвиток творчого мислення та залучення здобувачів освіти до науково-дослідної діяльності, наукового пошуку» (В. Грубінко, О. Дубініна, А. Степанюк, Г. Омеляненко, О. Рудакова та ін.).

С. Сисоєва трактує дослідницьку компетентність як «інтегровану особистісно-професійну якість фахівця, яка відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією педагогічного дослідження, особистісно-значущими якостями дослідника, зокрема такими, як інноваційне мислення, здатність до творчої та інноваційної діяльності» [6].

У працях М. Головань та В. Яценко визначено дослідницьку компетентність як «цілісну, інтегративну якість особистості, що поєднує знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості й виявляється у готовності й здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, ухваленні рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності» [3].

На думку М. Князян ознаками сформованої дослідницької компетентності здобувача освіти є «ознайомлення з найбільш актуальними напрями досліджень певної галузі науки; володіння методологією наукової галузі; уміння чітко формулювати мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, а також планувати експеримент або аналізувати джерельну базу; уміння теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити висунуту гіпотезу; уміння аналізувати результати своєї науково-дослідницької діяльності, робити необхідні висновки; уміння аргументувати свою точку зору, уміння виокремлювати ще не вирішені й перспективні проблеми дослідження тощо» [4].

Таким чином, під поняттям «дослідницька компетентність» ми будемо розуміти інтегральну характеристику особистості, що полягає на готовності і здатності самостійно засвоювати і отримувати нові знання у результаті перенесення смислового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на набутих знаннях, уміннях, навичках та власній професійній діяльності [1].

З огляду на вище окреслене необхідними компонентами науково-дослідної діяльності майбутнього вчителя можна визначити такі: вміння формулювати мету, завдання й гіпотезу дослідження (проектувальний компонент); вміння опрацьовувати джерельну базу за проблемою дослідження (інформаційний компонент); вміння визначати методи організації та проведення дослідження, вміння розробляти програму проведення експерименту (аналітичний компонент); вміння визначати практичну спрямованість дослідження (практичний компонент).

У своїх дослідженнях М. Хейлі, враховуючи дослідницький підхід, пропонує такі моделі поєднання навчання і досліджень, які базуються на навчанні через дослідження (Research-based learning); навчання, зорієнтоване на дослідження (Research-oriented learning); навчання, що базується на інформуванні про дослідження (Research-led learning); навчання, що базується на науковому керівництві (Research-tutored learning).

Аналіз наукових праць В. Грубінко, А. Степанюк, Г. Омеляненко, О. Рудакова та ін. вказує на те, що дослідницька компетентність вчителя полягає в «спрямованості його зусиль на розвиток творчого мислення та залучення здобувачів освіти до науково-дослідної діяльності, наукового пошуку».

Л. Бурчак «дослідницьку компетентність вчителя» визначає, як «якість, що проявляється в потребі особистості володіти методологією наукової творчості; умінні спостерігати й аналізувати, висувати гіпотези щодо вирішення дискусійних питань; виконувати дослідницьку роботу; вмінні проводити педагогічні дослідження, організовувати учнівський експеримент; узагальнювати та передбачати наслідки дослідницької діяльності в процесі навчання у закладі освіти та в подальшій професійній діяльності» [2].

Таким чином дослідницька компетентність майбутнього вчителя історії – це траєкторія його індивідуального професійного розвитку, що відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією наукових досліджень та системного залучення здобувачів освіти до виконання науково-дослідницьких проєктів у межах дисципліни.

Аналізуючи наукові підходи щодо визначення структурних компонентів дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії. Спробуємо структурувати кожен та виокремити основні проблеми щодо формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки. Проаналізувавши джерельну базу з проблеми дослідження ми узагальнені структурні компоненти дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у таблиці 1.

Таблиця 1

Структурні компоненти дослідницької компетентності

Автор	Назва структурного компоненту
Т. Гладюк	Мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний
М. Золочевська	Функціонально-рефлексивний, мотиваційно-ціннісний, змістово-практичний, функціонально-рефлексивний
Е. Луговська	Когнітивний, діяльнісний, мотиваційний, рефлексивний
М. Князян	Мотиваційно-ціннісний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-поведінковий, оцінювально-рефлексивний
Ю. Шапран	Ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний
О. Шестоपालюк	Ціннісно-мотиваційний, когнітивний, особистісний, поведінковий

З таблиці 1 видно, що серед структурних компонентів дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі його фахової підготовки більшість науковці виділяють: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти.

Здійснивши аналіз структурних компонентів дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки за освітньо-професійними програмами (далі ОПП) закладів вищої освіти, нами було встановлено, що в більшості ОПП виокремлено такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, процесуально-діяльнісний, інформаційно-комунікаційний, комунікативний, особистісно-творчий, професійно-рефлексивний.

Проаналізуємо змістову складову кожного зазначеного нами компонента.

Мотиваційно-ціннісний – відображає систему цінностей, потреб і мотивів дослідницької діяльності вчителя.

Когнітивний – відображає систему методологічних, професійних, міждисциплінарних наукових знань дослідницької діяльності.

Процесуально-діяльнісний – передбачає володіння вміннями добирати адекватні меті та завданням методи дослідження й обробки даних, аналізувати наукові факти, обговорювати та інтерпретувати результати дослідження, впроваджувати їх у практику.

Інформаційно-комунікаційний – передбачає володіння методами збирання даних відповідно до гіпотез, створення масивів емпіричних даних, опрацювання різноманітних інформаційних джерел тощо.

Комунікативний – передбачає вміння працювати з респондентами; співпрацювати з колегами у дослідницькій діяльності.

Особистісно-творчий – відображає рівень розвитку творчих якостей особистості.

Професійно-рефлексивний – відображає вміння щодо усвідомлення й оцінювання процесу та результату власної дослідницької діяльності; здатність до саморегуляції [6].

Кожний компонент дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії ми представляємо крізь призму компетентнісного підходу, зокрема набуття певних компетенцій, що окреслені ОПП. Спробує структурувати їх змістовна характеристика у відповідності до структурних компонентів (табл. 2).

Таблиця 2

Компоненти та рівні сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін в процесі фахової підготовки

Компонент	Рівні				
	Високий 2	Середній 3	Достатній 4	Низький 5	
Мотиваційно-ціннісний	Професійна спрямованість; наявність стійкого дослідницького інтересу, прояву провідних мотивів пізнавальної діяльності та систем ціннісних орієнтацій	Наявність не стійкої потреби до здійснення науково-дослідницької діяльності в педагогічній практиці, занижена мотивація у спілкуванні з колеги з метою обміну науковими здобутками, бажання виражати лише власні емоції та переживання	Розуміння та усвідомлення значущості науково-дослідної діяльності вчителя. Інтерес до науково-педагогічних досліджень. Позитивне ставлення до науково-дослідної діяльності	Не усвідомлення значущості науково-дослідницької діяльності у педагогічній практиці	
Когнітивний	Знання способів взаємодії з учасниками освітнього процесу та вміння їх застосовувати у професійній діяльності. Уміння взаємодіяти в команді, наочно і переконливо проводити презентацію своїх наукових ідей та напрацювань	Знання методології педагогічного дослідження. Сукупність теоретичних і методологічних знань, які необхідні майбутньому вчителю історії для вирішення дослідницьких завдань у власній професійній діяльності	Знання структури, етапів і методів педагогічного дослідження. Знання вимог щодо оформлення результатів педагогічного дослідження. Знання особливостей організації науково-дослідної роботи студентів	Не вміє застосовувати на практиці способи комунікації з учасниками освітнього процесу. Низький рівень знань щодо організації науково-дослідної роботи	
Процесуально-діяльнісний	Готовність майбутнього вчителя історії застосовувати засвоєнні знання, уміння та навички у своїй практичній діяльності	Вміння організувати дослідження у галузі педагогіки, вирішення творчих педагогічних завдань в інноваційній діяльності. Уміння реалізувати психолого-педагогічні дослідження в освітній практиці	Вміння визначати і формулювати науковий апарат дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, методи дослідження). Вміння здійснювати відбір методів дослідження відповідно до цілей. Уміння самостійно планувати власну науково-дослідну діяльність. Уміння здійснювати науково-педагогічне дослідження (збирати та аналізувати наукові факти, узагальнювати їх, систематизувати, теоретично обґрунтувати). Уміння передбачати та здійснювати попередню оцінку результатів дослідження.	Низький рівень готовності до реалізації наукових досліджень у професійній діяльності. Вчитель не володіє знаннями щодо визначення апарату наукових досліджень	

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
Інформаційно-комунікаційний	Застосування знань та інструментів до здійснення досліджень у педагогічній галузі. Вміння використовувати на практиці методологію наукового пізнання. Застосування знань з метою введення інновацій. Використання діагностичних методик, методів і засобів у професійній діяльності	Вміння оформлювати літературу у відповідності до правил. Здатність працювати з інформацією	Вміння користуватися інформаційними джерелами (навчальна література, словники, довідники, каталоги, монографії, періодичні видання тощо), володіння методами роботи з науковою літературою, технологією складання бібліографічного списку. Спроможність до поширення наукових знань як в академічному, так і суспільному середовищі, зокрема використовуючи інформаційно-комунікативні технології. Уміння опрацювати інформацію за допомогою сучасних ІКТ	Не вміє застосовувати знання щодо правил оформлення списку використаних джерел. Не використовує на практиці методологію наукових досліджень. Не вміє структурувати інформацію щодо проблеми дослідження
Комунікативний	Уміння професійного спілкування, знання англійської мови та мови суміжних країн на достатньому рівні, що забезпечує якісне виконання наукових досліджень у професійній діяльності. Здатність особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність)	Вміння застосовувати набуті знання у дослідницькій діяльності. Здатність спілкування зрозумілою науковою мовою для опонента. Прагнення до організації досліджень у команді	Здатність доносити результати наукових досліджень до кінцевих адресатів, чітко і ясно формулювати свої думки, доводити вибір власної позиції. Вміння акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності своїх колег. Вміння працювати в групах	Не готовність до роботи в групах та команді. Низький рівень знань іноземних мов

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
<p>Особистісно-творчий</p>	<p>Здатність аналізувати власну наукову діяльність; доцільність, значущість обраної наукової проблеми; правильність постановки мети і завдань; адекватність змісту наукового дослідження поставленим завданням тощо. Здатність визначати рівень готовності до науково-дослідницької діяльності учнів і шляхи її підвищення</p>	<p>Уміння концентруватися на дослідницькій діяльності. Розвинена творча уява та інтуїція. Психологічна підготовленість до активної дослідницької роботи. Впевненість у своїх дослідницьких здібностях</p>	<p>Здатність мислити відповідно до нової наукової інформації, критично оцінювати її переваги і недоліки. Активність, відповідальність за особисту участь в організації наукового експерименту</p>	<p>Не сприйняття нової наукової інформації. Не бажання брати на себе відповідальність за організацію дослідницької роботи в колективі</p>
<p>Професійно-рефлексивний</p>	<p>Здатність аналізувати власну наукову діяльність; доцільність, значущість обраної наукової проблеми; правильність постановки мети і завдань; адекватність змісту наукового дослідження поставленим завданням тощо. Здатність визначати рівень готовності до науково-дослідницької діяльності учнів і шляхи її підвищення</p>	<p>Усвідомлення своєї науково-дослідницької діяльності і самого себе як її суб'єкта. Розвинені здібності до рефлексії науково-дослідницької діяльності</p>	<p>Здатність до саморегуляції: наявність знань про способи професійного самовдосконалення; уміння усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх здібностей; уміння бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі; бажання самоудосконалюватися. Уміння використовувати механізми самооцінки власних досягнень в дослідницькій діяльності</p>	<p>Низький рівень до здатності до саморегуляції, самоконтролю, самоаналізу та неготовність здійснювати власну професійну самооцінку</p>

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для реалізації мети дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема: аналіз наукової літератури, синтез, порівняння, узагальнення практичного досвіду; термінологічний аналіз для уточнення ключових понять дослідження; структурно-логічний аналіз для визначення компонентів та рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін в процесі фахової підготовки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Таким чином, аналізуючи дані таблиці 2, ми можемо констатувати, що мотиваційно-ціннісний компонент майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін передбачає наявність стійкого дослідницького інтересу, прояв провідних мотивів до пізнавальної діяльності та систем ціннісних орієнтацій.

Когнітивний компонент – відбиває систему знань, яка забезпечує здатність докторантів самостійно проводити науковий пошук, систематизувати, аналізувати, необхідну інформацію та опановувати методологічний апарат дослідження.

Процесуально-діяльнісний – передбачає готовність особистості застосовувати засвоєнні знання, уміння та навички у своїй практичній діяльності в конкретних умовах відповідно до норм і технологій наукової творчості.

Інформаційно-комунікаційний – передбачає високий рівень інформаційної культури та інформаційної грамотності, володіння методами опрацювання різних інформаційних джерел та використання норм академічної доброчесності і правил оформлення використаної джерельної бази.

Комунікативний – передбачає вміння працювати в команді, здатність до рефлексії власної дослідницької діяльності, що передбачає самоаналіз та самооцінку своєї діяльності та її результатів, усвідомлення та оцінювання ступеню реалізації запланованих цілей.

Особистісно-творчий – відображає рівень розвитку творчих здібностей та якостей, вміння їх використовувати у професійній діяльності.

ВИСНОВКИ / CONCLUSIONS

Узагальнюючи вище сказане можемо зробити висновки про те, що дослідницька компетентності майбутнього вчителя історії ґрунтується на

траєкторії індивідуального та професійного розвитку вчителя, що в свою чергу відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією наукових досліджень та системного залучення здобувачів освіти до виконання науково-дослідницьких проєктів у межах дисципліни.

Серед структурних компонентів дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін ми виділяємо: мотиваційно-ціннісний, процесуально-діяльнісний, інформаційно-комунікаційний, комунікативний, особистісно-творчий, професійно-рефлексивний.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі / Prospects for further research in this direction. З огляду на вище сказане виникає потреба у подальшому дослідженні, яке полягає у застосуванні діагностичного інструментарію щодо визначення рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін в процесі фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

- [1] А. О. Боровик, «Модель формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки», *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*, вип. 26(55), с. 63–75, 2023. [Електронний ресурс]. Доступно: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/26_55_2023/Bulletin_26_55_Pedagogika_Borovyk.pdf Дата звернення: Квіт. 02, 2024.
- [2] Л. В. Бурчак, «Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя хімії в системі вищої освіти», автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. Полтава, 2011.
- [3] М. С. Головань, В. В. Яценко, «Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність», *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: зб. наук. праць*, вип. VII, с. 55–62, 2012.
- [4] М. О. Князян, «Педагогічні засади формування дослідницької спрямованості особистості студента», *Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. праць*, вип. 11/12, с. 129–136, 2002.
- [5] Н. Саприкіна, «Науково-дослідна робота як засіб розвитку креативних здібностей студентів-філологів», *Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://litmisto.org.ua/?p=19610> Дата звернення: Берез. 05,

2023.

- [6] С. О. Сисоєва, *Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи*. Київ, Україна: ТОВ «Вид. підпр-во «ЕДЕЛЬ-ВЕЙС», 2016.

CRITERIA AND INDICATORS FOR ASSESSING THE FORMATION OF RESEARCH COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER OF HISTORY AND SOCIAL SCIENCES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Andriy Borovyk,

recipient of higher education at the Doctor of Philosophy level of the Department of Public Administration and Project Management Educational and Scientific Institute of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-2674-6495>
osvita.lublin@gmail.com

Abstract. The article, based on the analysis of scientific and methodical literature and practical experience of training future history teachers, describes the approaches to defining the concept of "research competence", describes the optimal ways of its formation in future history teachers. The concept "the research competence of the future history teacher is based on the trajectory of the individual and professional development of the teacher, which in turn reflects the motivation for scientific research, the level of mastery of the methodology of scientific research and the systematic involvement of students in the implementation of scientific research projects within the discipline." An analysis of scientific approaches to determining the structural components of the research competence of the future teacher of history and social science disciplines in the process of professional training was carried out. The relevance of the problem of forming the research competence of the future teacher of history and social science disciplines in the process of professional training is revealed. It has been substantiated and proven that the competence approach in education allows considering research competence as a key component of teacher professionalism. The structure of the research competence of the future history teacher has been specified, which includes the following components: motivational-value, procedural-activity, information-communication, communicative, personal-creative, professional-reflexive. The contents of the components and levels of formation of the research competence of the future teacher of

history and social science disciplines in the process of professional training are disclosed.

Keywords: competence; research competence; professional training; history teacher; components; levels.

ПЕРЕКЛАД, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / TRANSLATED AND TRANSLITERATED

- [1] A. O. Borovyk, «Model formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia istorii u protsesi fakhovoi pidhotovky», Visnyk pisliadyplomnoi osvity. Seriiia «Pedahohichni nauky», vyp. 26(55), s. 63–75, 2023. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/26_55_2023/Bulletin_26_55_Pedagogika_Borovyk.pdf Data zvernennia: Kvit. 02, 2024. (in Ukraine)
- [2] L. V. Burchak, «Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia khimii v systemi vyshchoi osvity», avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk. Poltava, 2011. (in Ukraine)
- [3] M. S. Holovan, V. V. Yatsenko, «Sutnist ta zmist poniattia «doslidnytska kompetentnist», Teoriia ta metodyka navchannia fundamentalnykh dystsyplin u vyshchii shkoli: zb. nauk. prats, vyp. VII, s. 55–62, 2012. (in Ukraine)
- [4] M. O. Kniazian, «Pedahohichni zasady formuvannia doslidnytskoi spriamovanosti osobystosti studenta», Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho derzh. ped. un-tu im. K. D. Ushynskoho: zb. nauk. prats, vyp. 11/12, s. 129–136, 2002. (in Ukraine)
- [5] N. Saprykina, «Naukovo-doslidna robota yak zasib rozvytku kreatyvnykh zdibnostei studentiv-filolohiv», Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia «Filolohichna». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://litmisto.org.ua/?p=19610> Data zvernennia: Berez. 05, 2023. (in Ukraine)
- [6] S. O. Sysoieva, Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly. Kyiv, Ukraina: TOV «Vyd. pidpr-vo «EDEL-VEIS», 2016. (in Ukraine)

*Стаття надійшла до редакції
03 квітня 2024 року*

